

Københavns Universitet

Det stedløse fællesskab

Andreasen, Torsten Arni Caleb

Published in:

Øjeblikket - Tidsskrift om kunst - og det kunst handler om

Publication date:

2009

Citation for published version (APA):

Andreasen, T. A. C. (2009). Det stedløse fællesskab: utopiske konstruktioner hos Nancy, Blanchot og Agamben. Øjeblikket - Tidsskrift om kunst - og det kunst handler om, (50), 10-13.

Det stedløse fællesskab – Utopiske konstruktioner hos Nancy, Blanchot og Agamben

Det værkløse, det uvedgælige, det kommende fællesskab. I nr. 4 af tidskriftet *Aléa* (1983) udkom første udgave af den franske filosof Jean-Luc Nancys artikel, "La communauté désœuvrée" (Det værkløse fællesskab), der senere udkom med tilføjelser i bogen af samme navn (1986). Via en analyse af Bataille undersøges fællesskabets muligheder i en verden, hvor samfundet som egentligt fællesskab er fuldstændig opløst – hvor kommunismens håb ikke længere udgør "hvor tids uoverskridelige horisont", som Sartre ellers ville det, men blot et falmende billede af en forrådt idé.

Af Torsten Andreassen

Nancys artikel fik Maurice Blanchot til at fattede pennen, og senere samme år udkom den lille bog, *La communauté inavouable* (Det uvedgælige fællesskab). Her fortsættes refleksionerne, indledt af Nancy, parallelt med analyser af fællesskabsformer i Batailles Acéphale-projekt, begivenhederne i 1968, og endelig Margarite Duras' roman *La maladie de la mort* (Dødens sygdom). Syv år senere kom Agamben så på banen med *La comunità che viene* (Det kommende fællesskab) (1990). Han indleder ingen eksplicit, udførlig dialog med de to foregående fællesskabsbøger, men skriver sig alligevel bevidst ind i debatten, idet han implicit henviser til Nancy's begreb om fællesskabet med/uden forudsætninger, ligesom han i en enkelt sætning tager afstand til det "negative fællesskab", der findes beskrevet hos Blanchot.

Det følgende søger at præsentere debatten mellem disse tre fællesskabsbøger og demonstrere, hvordan de alle opererer med det stedløse fællesskab, utopien, som løsningsmodel.

I den anledning bør vi måske indledningsvis pointere tre betydningselementer i utopi-begrebet. Begrebets ophavsmand, Thomas More, tog i *Utopia* etymologien alvorligt og præsenterede sin utopiske ø som ikke-ø, byerne som ikke-byer osv. Altså utopien som u-topos, ikke-sted. I almindeligt sprogbrug optræder utopien også med tidsligt islæt, dvs. det, der aldrig vil finde sted – det ikke kommende sted. Benævnelsen, "det er utopisk", er i denne brug synonym med den amerikanske afvisning "in your dreams!" Endelig finder vi idéen om det utopiske som det absolut gode sted, eu-topos. I forhold til kommunismen som falmende billede af en forrådt idé kan man sige, at den gik fra idéen om et realistisk eu-topos til det aldrig kommende samfund, som kun findes "i dine drømme". Disse tre betydningselementer, det ikke værende, det ikke kommende og det absolut gode sted, har fået den franske filosof, radiovært og tidligere Carla Bruni-husbond, Raphaël Enthoven, til at kalde utopien "den bedste af alle umulige verdener." Som vi skal se, optræder ikke-stedet i nærværende fællesskabstriade som eneste mulighed for et kommende fællesskab – u-topien som eneste eu-topi.

Fællesskabet mod immanensen

Nancy tager udgangspunkt i en kritik af begrebet om det immanente samfund, dvs. det totalitære samfund – samfundets totale selv-nærvær. Kommunismen har gjort sig skyldig i immanensens arrogante synd, idet den definerer mennesket som produktionen af sin egen essens som arbejder og fuldbyrdelsen heraf i værket. Dette er det forudsætningsfulde samfund, der fordrer menneskets effektivering og fuldbyrdelse i forhold til en af og i samfundet præetableret essens. Nancy holder fast i begrebet om det immanente samfund for at undgå totalitarisme-begrebets gængse associering med kommunistiske sta-

ter, da demokratiet i sin nuværende form søger præcis samme immanente fuldbyrdelse.

Individets kult, som den dyrkes i vore vestlige samfund, ligger netop til grund for et sådant immanent fællesskabsbegreb, der faldbydes overalt i verden som eneste frelse for tyranniets åg. Eller rettere, individet er det immanente samfunds symmetriske modpol, det selvberoende individ som eget sikre ophav og mulige fuldbyrdelse. Subjektet på jagt efter en immanent identitet, subjektets endelige virkelig-/værkliggørelse, subjektet som projekt, genfindes i reklamen. Pepsi-sloganet "Live life to the max" driver subjektet mod en fuldbyrdelse af sig selv som ultimativt værk. For nylig har den franske leverandør af skønhedsprodukter, Marionnaud, tilsvarende lanceret en reklameplakat med silhuetten af en kvinde, hvorpå der findes følgende vægtige ord: "Man fortæller mig ofte, at jeg er perfekt. Jeg er enig." Produkterne som byggesæt til dig selv som skønhedens perfekte konstruktion.

Individet er ifølge Nancy blot et resultat af samfundets opløsning. Det er ikke ophav til andet end sin egen sikre død, og selvets fuldbyrdelse i værket eller som værk er blot selvets egen fremmedgørelse. Individets atom som selvets fuldbyrdelse i sin egen absolute væren tillader intet *udenfor*, intet forhold, og derfor heller intet fællesskab. Anerkendelsen af forholdet til et *udenfor* er uforeneligt med det absolute, *ab-solu*, det ene og alene, den fuldstændigt løsrevne immanens. Fællesskabet må derfor nødvendigvis opfattes som det absoluttes opløsning.

Over for individets absoluttistiske ambitioner findes singularitetens på sin vis utopiske struktur. Singulariteten findes ikke blandt de "identificerbare identiteter" (*n'a pas lieu*, har ikke plads/sted). Den befinder sig *uden for* identiteten i en bevægelse mod netop dette *udenfor* – ekstasen. Hermed skal singularite-

ten ikke forstås som ekstatisk subjekt. Der menes snarere, at den ekstase, træden udenfor, der konstituerer fællesskabet, kommer *til* singulariteten. Singulariteten er således et identitetsmæssigt ikke-sted, til hvilket bevægelsen mod den anden *ankommer*.

Bevægelsen mod den anden, singularitetens *udsættelse* (*exposition*) for og med en anden singularitet, deres fælles udsættelse, er selve fællesskabets væsen. Hos Nancy er samfundet derfor altid et *kommende fællesskab*. Den fælles udsættelse ankommer i forholdet til den anden, der i samme bevægelse selv udsættes. Denne fællesskaberfaring er erfaringen af rummet *udenfor* som mulighedsbetingelse for singulariteten.

At der tales om *denne* fællesskaberfaring skal ikke forstås på baggrund af et tabt fællesskab, de gode gamle dage, dengang mors kinder altid var røde, mælken aldrig var sur, og det onde udgjordes af naboens skidte knægt og tysken på den anden side af grænsen. Fuldbyrdelsen af en sådan tabt eller kommende identitet i det immanente samfund er fællesskabets død. Et lignende krav om identitetens immanens og fællesskabets død kom for nylig til udtryk, da den nationale identitets vagthunde krævede ordene "multikulturelt samfund" fjernet fra en ministeriel beskrivelse af fædrelandet. Forsøget på eksklusionen af det fremmede fra immanensen, udelukkelsen af ethvert *udenfor*, der driver singulariteten *ud af sig selv*, fastfryser samfundet og individet i deres absoluttistiske ambitioner og umuliggør enhver fremtid, ethvert ankomende fællesskab. Det ankomende fællesskab er i krise, og det er erfaringen af krisen, den manglende erfaring af rummet udenfor, der skal forstås ved "*denne* fællesskaberfaring." Fællesskabets krise muliggør erfaringen af fællesskabets egentlige funktion.

Vi kan i forhold til vores overordnede tematik beskrive det immanente samfund som identitetens faste – over for det fremmede afgrænsede – territorium, medens fællesskabet som beskrevet af Nancy er a- eller utopisk. De stedløse singulariteter hives ud af sig selv i en fælles udsættelse for og med hinanden. Denne udsættelse danner en åben rumlighed, "dis-location", der ikke er territoriets, og som modsætter sig enhver fusion og indelukning i den immanente identitets gravkammer. I stedet for den navngivne identitet findes således et unævneligt fællesskab, der værner om sin unævnelighed, sin værkløshed.

Nancy henviser sit begreb om det værkløse til Blanchot, der i talrige tekster behandler det litterære værk (For Blanchots begreb om det værkløse se særligt Maurice Blanchot: *L'espace littéraire*). "*Désœuvrement*" er et svært oversætteligt begreb, hvilket kommer til udtryk i det skiftende fokus i den tyske, engelske og italienske oversættelse af Nancys bog som henholdsvis *Die undarstellbare Gemeinschaft*, *The inoperative community* og *La comunità inoperosa*. Den tyske oversættelse synes at fokusere på fællesskabet uden mulighed for repræsentation, medens de engelske og italienske udgaver fokuserer på det uvirksomme fællesskab. Begge elementer findes naturligvis i den franske term. Det "værkløse" betegner hos Blanchot litteroturens unævnelighed og uvirksomme virke, det vil sige virke uden for repræsentationen.

Det værkløse er på spil i værket, idet skriften altid allerede er brudt, fragmentarisk, den benævner kun ved en stadig udsættelse af det benævnte, og i mellemrummene såvel som udskydelsen mumler værens neutralitet (Blanchot har i bøger som *La part du feu* og *L'Entretien infini* godt fat i det, Derrida senere skulle kalde *Différance*). Nancy påkalder sig derfor "litteraturen" som model for det værkløse fællesskab. Hermed skal forstås singulariteternes inskription af deres fælles udsættelse (*exposition*). Denne inskription er fællesskabets vedvaren, kommunikationen af og påmindelsen om singularitetens væren som evig fælles udsætten mod singulariteternes grænser.

For Nancy er politikens opgave derfor hverken at finde, genfinde eller operere et tabt eller kommende idealt, immanent samfund, men at værne om singulariteternes udsættelse og kommunikation, og sikre at kommunikationen aldrig fuldbyrdes. I *L'Entretien infini* omtaler Blanchot den fragmentære væren som hjemløshed, eksilet, der medfører en mere egentlig beboelse, et nyt forhold til et *udenfor*. Den hjem-/stedløse fastholdelse af det evigt nye forhold til et *udenfor* udgør det værkløse fællesskab.

Det obskure fællesskab

I *La communauté inavouable* besvarer Blanchot Nancys kald til en tænkning, der ikke må afsluttes. Fællesskabet skal til stadighed tænkes, holdes i skak, hindres i sin tendens til immanent fuldbyrdelse. I denne videreførelse holder Blanchot fast i mange af Nancys be-

greber. Han beholder således også Nancys brug af "com-parâître", der må forstås som den fælles fremtræden, der ligger i singulariteternes gensidige udsættelse (*exposition*). I verbet "comparâître" som i den substantiviske form, "comparution", ligger også betydningen "at fremstille sig for retten". Hos Nancy er der dog ikke tale om en fremstillen for Loven med stort L og en venlig tanke til Kafka. Der er nærmere tale om singulariteternes gensidige sætten-i-spil og den etiske såvel som politiske fordring af dette spils uendelige fortsættelse, uden regler, uden vinder, uden værk.

Vi kan her se en forbindelse til Blanchots beskrivelse af fællesskabet som uvedgæligt, "*inavouable*." Michael Stryzick pointerer i "The End of Community and the Politics of Grammar", hvordan "*avouable*" har feudale konnotationer til påkaldelsen af en forsvarer, advokat eller skytsherre (jf. substantivet *avoué*). Det uvedgælige fællesskab kan således betragtes som afvisningen af beskyttelsen under den overordnede immanens' vinger.

Det uvedgælige fællesskab er altså udtryk for Blanchots opfattelse af det værkløse fællesskab som uigenkendeligt for Loven, den dødbringende benævnelse, den umulige sandheds vanvittige lys. I den korte fortælling, *La folie du jour* (*Dagens vanvid*), kaldes singulariteten til væren som identificerbart subjekt med ordene "Du vil det også!" Herefter fordrer lægerne som Lovens inkarnation en redøgørelse for begivenhedernes gang – hvad der virkelig var sket. Jeget skal bringes for en dag og forvandles i processen til blæk i Lovens inskription. Enhver besvarelse af Lovens kald må derfor karakteriseres med en parallel sætning i *L'attente l'oubli* (*Venten, Glemsel*): "De kommer også til at fortryde det!"

Det uvedgælige, det obskure, det nocturne, står i modsætning til benævnelsens klare lys. Et illusorisk lys, da benævnelsen jo forskyder eller ligefrem tilintetgør det benævnte. Nancys værkløse fællesskab som singulariteternes udsættelse, hvor denne udsættelse udgør fællesskabet, formuleres hos Blanchot med heidiggeriansk islæt i fællesskabet som udsættende udsættelse. Singulariteten udsættes og udsætter i samme bevægelse den anden i samme spil, den er inklusionen af værens ekskluderende eksterioritet. Således er fællesskabet kravet om erfaringen af denne fælles væren som udsat udsættende, erfaringen af eksterioriteten, eller, som han skriver i *L'entretien infini*, erfaringen af ikke-erfaringen.

Eksterioritetens fællesskab er hermed erkendelsen af, at foreningen, immanensen, kun findes før fødslen og efter døden, en erkendelse, der også findes hos Nancy og tidligere hos Bataille i f.eks. *L'Érotisme (Erotikken)*. Imellem disse poler er den anden *absolut* anden, radikalt singular, den anden kan ikke inkluderes i det sproglige fællesskab. Hermed er venskabet eller kærligheden den samlende instans, hvor den anden fastholdes i evig samtale (*l'entretien infini*), et evigt spil, hvor den anden ikke søges inkluderet i benævnelsen af identiteten. I erfaringen af den anden som uendeligt fjern, fastholdes vi i den evige erfaring af det ukendte i os selv og det ukendte som sådan, hvorfor dette venskabs eller kærlighedens fællesskab er en stadig opløsning i forholdet til et *udenfor*. Med henvisning til Deleuze og Guattaris *Milles Plateaux* kalder Blanchot kærlighedens fællesskab foren krigsmaskine, det vil sige den stædige afkodning af de strukturerede segmenter i fragmenterede kvanter. Som hos Nancy er fællesskabet altså i sig selv en deterritorialisering, en opløsning af territoriet, et hjemløst fællesskab. En for Blanchot mere typisk benævnelse heraf er "katastrofens mulighed" (*possibilité de désastre*). Katastrofen er netop erkendelsen af lysets bristede illusion og den resulterende lydhørhed for værens neutrale mumlen – eksterioriteten, *le dehors*.

Det potentielle fællesskab

Blanchot indleder *La communauté inavouable* med et Bataille-citat: "Fællesskabet af de, der ikke har noget fællesskab", det *negative* fællesskab. Agamben tager eksplicit afstand fra Blanchots negative fællesskab som fraværet af ethvert tilhørsforhold og taler i stedet for et fællesskab baseret på selve tilhørsforholdet. Hermed skal ikke forstås tilhørsforholdet *til* noget, men singulariteten som *quodlibet*. Denne term kan oversættes til "hvilken som helst", men skal ikke opfattes "ligeegyldigt hvilken", men som "altid gyldig i kraft af sin egen væren *således*" (*suo essere tale qual è*).

Singularitetens væren *således* defineres ikke ved tilhørsforholdet til grupper eller kategorier, nationalitet, hårfarve, religion, foretrukne forfatter, filosof eller *Sex and the city*-figur, men den er heller ikke indifferent over for dem. Forskellen er, at den *quodlibetale* singularitet ikke er den selvkonstruerede sum af tilhørsforhold, men blot er tilhørsforholdet til en egen væren *således*. Som sådan placerer singulariteten sig ikke i forhold til et territorium

eller plan à la Bourdieu, da territoriet ikke findes for singulariteten. Stedet er ikke den præetablerede immanens, men udelukkende en konsekvens af det værendes *finden-sted*, den intime eksterioritet, transcendens. Med henvisning til Spinoza definerer Agamben fællesskabets topos som singulariteternes kommunikation i det udstrakte rum, i hvilket de finder sted uden at forenes i essensen, men blot udbredes i eksistensen.

Stedet, der kun er i kraft af singularitetens *finden-sted*, er det unævnelige sted, det tomme sted, stedet ved *siden af*, det vil sige altid allerede uden for den immanente inklusion. Da stedet er en konsekvens af singulariteten, er dette en arv fra singularitetens væren som eksempel eller paradigme. Paradigmet er ifølge sin etymologi netop det, der viser sig *ved siden af*.

Singulariteten som eksempel eller paradigme udgør sin egen regel, der hverken kan benævnes eller appliceres på andre, singularitetens rene autonomi. Som autonom eksterioritet gives afkald på egentligheden, at være egen som opfyldelsen af egen essens, immanensen. I stedet ser Agamben i vor nutidige verden muligheden for uegentlighedens appropriation. F.eks. driver den allestedsnærværende reklame verden mod en sådan grad af uegentlighed, at småborgerens klyngen til skuespilsamfundets rene uegentlighed som middel til fuldbyrdelsen af egen immanente identitet undergraver hans illusoriske formål.

Sportsdrikken Gatorade spørger i sit slogan: "Have you got it in you?" Har du optaget vores blanding af neonfarvet saft og handlingsoptimerende kraft i din altid allerede mangelfulde essens? Den unævnelige begivenhed, *it*, faldbydes i navn og væske som vejen mod det fuldbyrde selv, der endelig kan besvare sloganets interpellation med et "ja". Problemet er naturligvis, at ingen mængde sportsdrik kan tilfredsstille interpellationens krav, ligesom du aldrig lever "to the Max" så længe Pepsi fortæller dig, at din væren er alt andet end optimal, og du tilsyneladende altid er handlingslammet, så længe Nike tilskynder dig til bare at gøre det. Reklamen er incitationen til subjektets fuldbyrdelse i egen immanens via immanensens fundamentale mangel – uegentligheden. Vejen hjem driver dig bare længere ud i hjemløsheden.

Agamben ser i småborgerens stædige forsøg på at appropriere sig en identitet, der er fuldstændigt uegentlig og betydningsløs, en hidtil

ukendt mulighed for at tilkæmpe sig selve uegentligheden – eksterioriteten. I stedet for at konstruere sig en identitet ved appropriation af dette eller hint anes nu muligheden for en blot og bar væren *således*. At flytte grænsen mellem den dårlige reklame og den rene eksterioritet fremstår derfor hos Agamben som vor generations politiske opgave.

Det stedløse fællesskab – negationen eller potentialiteten?

Vi kan nu ane forholdet mellem de utopiske konstruktioner i vore tre fællesskabsbøger. Nancy taler for det værkløse fællesskab, hvor singulariteterne uden sted udsættes med og for hinanden i en stadig kommunikation, fælles fremtræden (*comparution*), der hindrer fuldbyrdelsen af fællesskabets immanens. Blanchot fortsætter tanken hos Nancy uden ønske om et opgør. Han radikaliserer dog tanken en anelse, idet han benytter sig af Batailles begreb om det *negative* fællesskab. Hos Nancy er kommunikationen i den fælles fremtræden konstitutiv for fællesskabets åbne rum (*dis-location*), medens kommunikationen hos Blanchot principielt er den evige affirmation af den uendelige og uoverskridelige afstand til den anden. Fællesskabet hos Blanchot er uvedgøeligt, udsigeligt, da sprogets forsøg på at nå den anden uddyber afstanden, udsletter det fælles til fordel for benævnelsens abstrakte almenhed. Fællesskabet er således det unævnelige, den sproglige eksterioritet, erfaringen af ikke-erfaringen, opsøgningen af det umulige sproglige ikke-sted – utopien (For en redegørelse for de subtile forskelle mellem Nancy og Blanchot, samt et argument for, at Nancy fra tid til anden havner i den immanens, han søger at opløse, se Robert Bernasconi: "On deconstructing Nostalgia for Community within the West: The Debate between Nancy and Blanchot").

Ligesom Blanchot, fortsætter Agamben Nancys projekt om et forudsætningsløst fællesskab, det vil sige fællesskabet uden totalitær immanens, og de er alle enige om rummet som resultat af singulariteternes udsættelse (*exposition*). Dog tager han eksplicit afstand til Blanchots begreb om det negative fællesskab (han nævner sjovt nok ikke, at Blanchot her låner fra Bataille). Titlerne hos Nancy og Blanchot afslører da også en vis negativ tilgang til fællesskabet: det værkløse og det uvedgøelige. De søger begge at holde fællesskabets tendens til immanens i ave ved at

pointere nødvendigheden af singularitetens stadige forhold til eksterioriteten, deterritorialiseringen, det vil sige den stadige fastholdelse af et ikke-sted, utopien, mod identitetens totale og totalitære reterritorialisering i immanensen.

Det negative træk genfindes på sin vis hos Agamben, for hvem potentialiteten, der er hans fokus, afhænger af muligheden for *ikke* at gøre, *ikke* at sige (jf. eventuelt Blanchots læsning af 1968 som fællesskabet, der intet gør, intet siger). Alligevel søger han at definere et punkt, der ikke holder fast i eksterioriteten med næb og klør. Et punkt, hvor forholdet til et udenfor ikke er en praksis til hindring af immanensens fuldbyrdelse, men selve fuldbyrdelsen af det utopiske forhold. Singulariteten hos Agamben er punktet, der er konstitueret som det uegentlige appropriation – eksterioritet. Singulariteten er ikke stedløs, men blot sin egen *finden sted* uden territorium, idet den som paradigme altid allerede er *ved siden af*, det rene tilhørsforhold til sin egen væren *således*. Som hos Nancy og Blanchot er forholdet til den anden, singulariteternes møde, et spørgsmål om kærlighed. Nancy taler om de elskende som kommunikationen af et fællesskab uden forening, uden immanens. Blanchot taler om kærligheden eller venskabet som erfaringen af det ukendte i os selv og den anden og af vores fælles fundamentale ensomhed. Agamben definerer kærligheden som mødet med den paradig-

matiske singularitet, hvilket igen er eksterioritetens begivenhed.

Nancy kaldte på en tanke ude hvile, en tænkning af fællesskabet og fællesskabet, og såvel Blanchot som Agamben synes at holde fast i processen. Agamben søger at overvinde negationer hos sine to forgængere ved at lade singulariteten appropriere sig uegentligheden, hvilket dog også var at finde hos Blanchot. Forskellen er, at singularitetens forhold til eksterioriteten hos Agamben ikke længere er midlet til hindring af immanensen, men udgangspunktet for noget fundamentalt andet. Det er den positive præsentation af en "hidtil uhørt" mulighed for den radikale omvæltning af de bestående fællesskabsformer. I kraft af singularitetens autonomi, paradigmet, kan fællesskabet betragtes som allegoriske konstellationer, der ifølge sit væsen placerer sig *ved siden af* enhver totalitet, ethvert territorium, og herved til stadighed hidkalder et kommende fællesskab. En sådan potentialitet, der ikke svækkes ved overgangen til handling, udgør i *Homo Sacer* Agambens definition på det værkløse (*désœuvrement*). Således vover Agamben en utopi, der ikke er singularitetens stadige kommunikation med eksterioriteten i kampen mod territoriet, men selve eksterioritetens komme som stedløst fællesskab.

LITTERATURLISTE

Giorgio Agamben: "Tradizione dell'immemorabile", *Il centauro*, 1985, nr. 13-14. Genoptrykt i Giorgio Agamben: *La potenza del pensiero – Saggi e conferenze*,

Vicenza: Neri Pozza, 2005.

Giorgio Agamben: *La comunità che viene*, Torino: Einaudi, 1990.

Giorgio Agamben: *Homo Sacer. I: Il potere sovrano e la nuda vita*, Torino: Einaudi, 1995.

Georges Bataille: *L'Érotisme*, Paris: Éditions de Minuit, 1957.

Robert Bernasconi: "On Deconstructing Nostalgia for Community within the West: The Debate between Nancy and Blanchot", *Research in Phenomenology*, nr. 23, 1993, pp. 3-21.

Maurice Blanchot: *La part du feu*, Paris: Gallimard, 1949. Maurice Blanchot: *L'espace littéraire*, Paris: Gallimard, 1957.

Maurice Blanchot: *L'attente l'oubli*, Paris: Gallimard, 1962.

Maurice Blanchot: *L'entretien infini*, Paris: Gallimard, 1969.

Maurice Blanchot: *La folie du jour*, Paris: Fata Morgana, 1973.

Maurice Blanchot: *La communauté inavouable*, Paris: Éditions de Minuit, 1983.

Gilles Deleuze & Félix Guattari: *Milles Plateaux – Capitalisme et Schizophrénie 2*, Paris: Éditions de Minuit, 1980.

Laurent Dubreuil: "Leaving Politics – Bios, Zoe, Life", *Diacritics*, nr. 2, 2006, pp. 83-98.

Roberto Esposito: *Communitas: Origine e destino della comunità*, Torino: Einaudi, 1998.

Adphonso Lingis: *The community of those who have nothing in common*, Bloomington & Indianapolis: Indiana University Press, 1994.

Thomas More: *Utopia*, Oxford: Clarendon, 1961.

Jean-Luc Nancy: *La communauté désœuvrée*, Paris: Christian Bourgois, 2004.

Michael Stryck: "The End of Community and the Politics of Grammar", *Cultural Critique*, nr. 36, 1997, pp. 195-215.

Give this membership form to a friend!

L-5 Society Membership Form (please type or print)

NAME: _____

ADDRESS: _____

CITY/STATE/ZIP: _____

AFFILIATION/TITLE OR POSITION _____ (OPTIONAL)

I am _____ am not _____ interested in being active locally. Phone (optional) _____

_____ Please enroll me as a member of L-5 Society (\$20 per year regular, \$15 per year for students). A check or money order is enclosed. (Membership includes the L-5 News, the monthly magazine of the L-5 Society. Subscription of \$12/year included in membership dues).

L-5 Society members who sign up for the Space Legislation Hot Line option receive frequent first class mailings on the actions of Congress and the President which affect the space shuttle, space colonies, solar power satellites, space exploration and other space projects.

_____ Sign me up for the Space Legislation Hot Line.